Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
NILSA WAHLA
od 25. srpnja 2018.[1]

Spojeni predmeti C-174/17 P i C-222/17 P

Europska unija, koju zastupa Sud Europske unije
protiv
Plásticos Españoles, SA (ASPLA)
Armando Álvarez, SA (C-174/17 P)
i
Plásticos Españoles, SA (ASPLA)
Armando Álvarez, SA
protiv

Europske unije, koju zastupa Sud Europske unije (C-222/17 P)

„Žalba – Dopuštenost – Izvanugovorna odgovornost – Razumno trajanje postupka – Sud Europske unije – Obveza suđenja u razumnom roku – Imovinska šteta – Troškovi bankarske garancije – Kamate – Uzročna veza”

1. Koje su vrste štete koje Europska unija, na temelju članka 340. UFEU-a, treba naknaditi pojedincima čije je pravo na suđenje u razumnom roku povrijedio Sud Europske unije? Točnije, u kojim okolnostima treba naknaditi štetu koja je navodno uzrokovana prekomjernim kašnjenjem?

2. To su u biti ključna pitanja postavljena u žalbama koje su Europska unija, koju zastupa Sud Europske unije[2], i društva Plásticos Españoles, SA (u daljnjem tekstu: ASPLA) i Armando Álvarez, SA podnijeli protiv presude Općeg suda od 17. veljače 2017., ASPLA i Armando Álvarez/Europska unija, T-40/15 (u daljnjem tekstu: pobijana presuda)[3], u kojoj je Europska unija društvima ASPLA i Armando Álvarez dodijelila određeni iznos u okviru naknade materijalne štete koju su potonja društva pretrpjela zbog povrede obveze suđenja u razumnom roku u predmetu u kojem su donesene presude od 16. studenoga 2011., ASPLA/Komisija, T-76/06[4], i Álvarez/Komisija, T-78/06[5].

3. Uvelike slična pitanja postavljena su i u drugim četirima žalbama, od kojih je dvije podnijela Europska unija, a dvije druga društva, protiv dviju presuda Općeg suda u kojima je on dodijelio naknadu za materijalnu i nematerijalnu štetu koju su ta društva pretrpjela zbog povrede obveze suđenja u razumnom roku. U tim ću postupcima također danas donijeti mišljenje[6]. Ovo mišljenje stoga treba sagledati zajedno s tim mišljenjima.

1 Izvorni jezik: engleski

2 Radi jednostavnosti, u daljnjem tekstu: Europska unija

3 EU:T:2017:105

4 Neobjavljena, EU:T:2011:672

5 Neobjavljena, EU:T:2011:673

6 Spojeni predmeti Europska unija/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne te Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Europska unija, C-138/17 P i C-146/17 P te predmet Europska unija/Kendrion, C-150/17 P

I. Okolnosti spora

4. Tužbama podnesenima 24. veljače 2006. društvo ASPLA, s jedne strane, i društvo Armando Álvarez, s druge strane, pokrenuli su postupak u skladu sa (sadašnjim) člankom 263. UFEU-a protiv Odluke Komisije C(2005) 4634 od 30. studenoga 2005. o postupku primjene članka [101. UFEU-a] (predmet COMP/F/38.354 – Industrijske vreće) (u daljnjem tekstu: Odluka C(2005) 4634)[7].

5. Presudama od 16. studenoga 2011. Opći sud odbio je te tužbe[8]. ASPLA i Armando Álvarez podnijeli su žalbe protiv presuda Općeg suda. Presudama od 22. svibnja 2014.[9] Sud je odbio žalbe.

II. Postupak pred Općim sudom i pobijane presude

6. Tužbom podnesenom 27. siječnja 2015. ASPLA i Armando Álvarez pokrenuli su u skladu s člankom 268. UFEU-a protiv Europske unije postupak za naknadu štete koju su navodno pretrpjeli zbog duljine postupka pred Općim sudom u predmetima T-76/06 i T-78/06 u kojima su donesene presude od 16. studenoga 2011. ASPLA i Armando Álvarez u biti su od Općeg suda zahtijevali da naloži Uniji da im plati naknadu u iznosu od 3 495 038,66 eura, zajedno s kompenzacijskim i zateznim kamatama po stopi koju primjenjuje Europska središnja banka (ESB) na svoje glavne operacije refinanciranja, uvećanoj za dva postotna boda od dana podnošenja tužbe.

7. Pobijanom presudom Opći sud naložio je Europskoj uniji da isplati naknadu u iznosu od 44 951,24 eura društvu ASPLA i naknadu u iznosu od 111 042,48 eura društvu Armando Álvarez na ime imovinske štete koju su oba društva pretrpjela zbog povrede obveze suđenja u razumnom roku u predmetima povodom kojih su donesene presude od 16. studenoga 2011., ASPLA/Komisija (T-76/06) i Álvarez/Komisija (T-78/06). Svaki od tih iznosa naknade štete valjalo je uvećati za kompenzacijske kamate koje počinju teći 27. siječnja 2015. sve do objave ove presude, po godišnjoj stopi inflacije koju za dotično razdoblje utvrđuje Eurostat u državi članici u kojoj ta društva imaju sjedište. Opći sud također je naložio da se obje naknade štete uvećaju za zatezne kamate, koje počinju teći od objave predmetne presude i sve do podmirenja u cijelosti, po stopi koju utvrđuje Europska središnja banka (ESB) za svoje glavne operacije refinanciranja uvećanoj za dva postotna boda. Opći sud odbio je tužbu u preostalom dijelu.

8. U pogledu troškova, Opći sud naložio je: (i.) da društva ASPLA i Armando Álvarez, s jedne strane, i Unija, s druge strane, snose vlastite troškove te (ii.) da Europska komisija snosi vlastite troškove.

III. Postupak pred Sudom i zahtjevi stranaka

9. Žalbom podnesenom 5. travnja 2017., u predmetu C-174/17 P, Europska unija od Suda zahtijeva da:

– ukine točku 1. pobijane presude;

– odbije kao neosnovan zahtjev koji su ASPLA i Armando Álvarez podnijeli u prvostupanjskom postupku s ciljem dobivanja iznosa od 3 495 038,66 eura na ime naknade štete za koju tvrde da su je pretrpjeli zbog nepoštovanja obveze suđenja u razumnom roku;

– naloži snošenje troškova društvima ASPLA i Armando Álvarez.

7 Predmeti navedeni u bilješci 6. ovog mišljenja također se odnose na postupke koje su pokrenuli drugi poduzetnici kojima je bila upućena Odluka C(2005) 4634.

8 Presude od 16. studenoga 2011., ASPLA/Komisija (T-76/06, EU:T:2011:672) i Álvarez/Komisija (T-78/06, EU:T:2011:673)

9 Presude od 22. svibnja 2014., ASPLA/Komisija (C-35/12 P, EU:C:2014:348) i Armando Álvarez/Komisija (C-36/12 P, EU:C:2014:349)

10. ASPLA i Armando Álvarez pak od Suda zahtijevaju da:

– odbije žalbu;

– naloži Europskoj uniji snošenje troškova.

11. Žalbom podnesenom 27. travnja 2017., u predmetu C-222/17 P, ASPLA i Armando Álvarez od Suda zahtijevaju da:

– ukine pobijanu presudu;

– naloži Europskoj uniji da žaliteljima plati iznos od 3 495 038,66 eura radi naknade štete nastale zato što je Opći sud povrijedio drugi stavak članka 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, uključujući odgovarajuće kompenzacijske i zatezne kamate;

– naloži Europskoj uniji snošenje troškova.

12. Europska unija pak od Suda zahtijeva da:

– odbije žalbu;

– naloži društvima ASPLA i Armando Álvarez snošenje troškova.

13. U postupku u predmetu C-174/17 P, Europskoj komisiji dopušteno je intervenirati u potporu zahtjevu Europske unije.

14. Odlukom predsjednika prvog vijeća od 17. travnja 2018. predmeti C-174/17 P i C-222/17 P spojeni su u svrhu donošenja mišljenja i presude.

IV. Ocjena žalbenih razloga

A. Uvodne napomene

15. U svojoj žalbi u predmetu C-174/17 P Europska unija ističe dva žalbena razloga pri čemu tvrdi da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava time što je pogrešno tumačio pojam „uzročna veza” odnosno „šteta”. Europska komisija u biti se slaže s Europskom unijom.

16. ASPLA i Armando Álvarez tvrde da su ti žalbeni razlozi neosnovani.

17. U svojoj žalbi u predmetu C-222/17 P, ASPLA i Armando Álvarez ističu pet žalbenih razloga. Svojim prvim žalbenim razlogom pozivaju se na pogrešku koja se tiče prava i nedostatak u obrazloženju ocjene koju je Opći sud proveo u pogledu razumnog razdoblja između pisanog i usmenog dijela postupka. Svojim drugim žalbenim razlogom tvrde da je počinjena pogreška koja se tiče prava u procjeni pretrpljene imovinske štete. Treći žalbeni razlog koji ističu ASPLA i Armando Álvarez odnosi se na navodnu pogrešku koja se tiče prava koju je Opći sud počinio pri primjeni načela *non ultra petita* na ocjenu pretrpljene imovinske štete. Svojim četvrtim žalbenim razlogom ta društva tvrde da je Opći sud, time što je primijenio metodu izračuna imovinske štete koja je različita od one koju su ona predložila, povrijedio njihova prava obrane. Naposljetku, peti žalbeni razlog odnosi se na navodnu proturječnost pobijane presude u pogledu razdoblja za koje je trebalo naknaditi imovinsku štetu koju su pretrpjeli ASPLA i Armando Álvarez.

18. Europska unija pak tvrdi da treba odbiti žalbene razloge koje su istaknuli ASPLA i Armando Álvarez.

19. U ovom ću mišljenju najprije ispitati žalbene razloge koji se odnose na imovinsku štetu. Potom neće biti potrebno ispitati žalbene razloge koji se odnose na ocjenu Općeg suda u pogledu razdoblja između pisane i usmene faze postupka koje, u ovim predmetima, treba smatrati razumnima.

B. Imovinska šteta

20. Dva žalbena razloga koja je iznijela Europska unija u predmetu C-174/17 P, kao i drugi, treći, četvrti i peti žalbeni razlog koje su ASPLA i Armando Álvarez istaknuli u predmetu C-222/17 P svi se odnose na utvrđenja Općeg suda u pogledu imovinske štete koju su navodno pretrpjeli ASPLA i Armando Álvarez. Konkretno, obje stranke tvrde da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava pri ispitivanju zahtjeva društava ASPLA i Armando Álvarez za naknadu štete koja je nastala zbog troškova bankarske garancije koju su ta društva pružila Komisiji kako bi izbjegla da odmah podmire novčanu kaznu izrečenu Odlukom C(2005) 4634. ASPLA i Armando Álvarez također tvrde da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava time što je odbio njihov zahtjev da mu se naknade kamate koje su Komisiji plaćene za razdoblje prekoračenja.

21. Smatram da je prikladno da svoju pravnu analizu tih pitanja započnem ispitivanjem zahtjeva koji se odnose na troškove bankarske garancije koje su platili ASPLA i Armando Álvarez. Stoga ću početi s *prvim* žalbenim razlogom koji je istaknula Europska unija. Naknadno ću, samo zbog cjelovitosti, razmotriti *drugi* žalbeni razlog Europske unije. Nakon toga, neće biti potrebno ispitivati preostale žalbene razloge koje su istaknuli ASPLA i Armando Álvarez.

22. Naposljetku, ispitat ću *drugi* žalbeni razlog društava ASPLA i Armando Álvarez koji se odnosi na plaćanje kamata na novčanu kaznu za razdoblje prekoračenja.

1. Troškovi bankarske garancije: postojanje uzročne veze

23. Svojim prvim žalbenim razlogom Europska unija, koju podupire Europska komisija, prigovara načinu na koji je Opći sud tumačio i primijenio pojam „uzročna veza”. Europska unija u biti tvrdi da ne postoji izravna uzročna veza između toga što je Opći sud povrijedio obvezu suđenja u razumnom roku u predmetima T-76/06 i T-78/06 te štete društava ASPLA i Armando Álvarez proizašle iz plaćanja troškova bankarske garancije. Osobito, Europska unija naglašava da je ta šteta prouzročena odlukom društava ASPLA i Armando Álvarez da zadrže bankarsku garanciju tijekom cijelog postupka, umjesto da plate novčanu kaznu koju je izrekla Komisija. ASPLA i Armando Álvarez pak u tom pogledu podupiru pobijanu presudu: prema njihovu mišljenju, troškovi bankarske garancije plaćeni tijekom razdoblja prekoračenja nastali su zato što Opći sud nije poštovao razuman rok za suđenje.

24. U nastavku ću najprije ukratko iznijeti rasuđivanje Općeg suda, a zatim ću objasniti zašto je, prema mojem mišljenju, prvi žalbeni razlog Europske komisije osnovan.

25. U točkama 84. i 85. pobijane presude Opći sud podsjetio je na ustaljenu sudsku praksu prema kojoj šteta za koju se zahtijeva naknada u okviru tužbe radi utvrđivanja izvanugovorne odgovornosti Europske unije mora biti stvarna i odrediva te je na tužitelju da je dokaže. Dužnost je tužiteljâ da dokažu postojanje uzročne veze, odnosno dovoljno izravne veze, između prigovorenog ponašanja i štete na koju se pozivaju.

26. U točkama 104. do 107. pobijane presude Opći sud napomenuo je da, u slučaju da postupak u predmetima T-76/06 i T-78/06 nije prekoračio razuman rok za donošenje odluke, ASPLA i Armando Álvarez ne bi morali podmiriti trošak bankarske garancije tijekom razdoblja koje odgovara tom prekoračenju. Prema njegovu mišljenju, to je značilo da postoji uzročno-posljedična veza između povrede obveze suđenja u razumnom roku i nastanka štete koju su ASPLA i Armando Álvarez pretrpjeli zato što su oboje platili troškove bankarske garancije tijekom razdoblja prekoračenja.

27. Upućivanjem na prethodnu sudsku praksu (u daljnjem tekstu: sudska praksa Holcim) [10], Opći sud je u točki 109. pobijane presude utvrdio da su, u načelu, troškovi bankarske garancije kojima se izložilo društvo sankcionirano odlukom Komisije proizašli iz vlastitog izbora tog društva da podnese bankarsku garanciju kako ne bi ispunilo obvezu plaćanja novčane kazne u roku određenom spornom odlukom. Stoga se taj trošak ne može uobičajeno smatrati kao *izravna* posljedica ponašanja institucije.

28. Međutim, Opći sud je zatim u točkama 110. do 112. pobijane presude razlikovao predmetni slučaj od predmeta na temelju kojih je razvijena sudska praksa Holcim. Opći sud smatrao je da se, u trenutku kada su ASPLA i Armando Álvarez podnijeli tužbu u predmetima T-76/06 i T-78/06 i u trenutku kada su podnijeli bankovnu garanciju, povreda obveze suđenja u razumnom roku za suđenje nije mogla predvidjeti te da su ASPLA i Armando Álvarez mogli legitimno očekivati da će njihove tužbe biti obrađene u razumnom roku. Opći sud također je napomenuo da je prekoračenje razumnog roka za suđenje u predmetima T-76/06 i T-78/06 započelo nakon prvotnog izbora tužitelja da podnesu bankarske garancije. Zato je tvrdio da se ne može smatrati da je veza između prekoračenja razumnog roka za suđenje u predmetima T-76/06 i T-78/06 i plaćanja troškova bankarske garancije tijekom razdoblja prekoračenja prekinuta prvotnim izborom društava ASPLA i Armando Álvarez da ne podmire odmah novčanu kaznu i da podnesu bankarsku garanciju. Stoga je u točki 113. pobijane presude zaključio da je uzročna veza dovoljno izravna u smislu članka 340. UFEU-a.

29. Rasuđivanje Općeg suda je, prema mojem mišljenju, pogrešno. Opći sud u biti prihvaća zaključke koji proizlaze iz sudske prakse Holcim, ali zatim razlikuje ovaj predmet od predmeta iz te sudske prakse. Poput Općeg suda, vjerujem da je sudska praksa Holcim utemeljena, ali, za razliku od Općeg suda, ne smatram da je ovaj predmet znatno drukčiji od potonjih predmeta: prema mojem mišljenju, nijedan od dvaju razloga koje je Opći sud iznio za to razlikovanje, zasebno ili zajedno, nije uvjerljiv.

30. Prije nego što detaljno objasnim zašto to smatram, želio bih naglasiti da se, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, članak 340. ne može tumačiti kao da se njime od Europske unije zahtijeva da naknadi svaku štetnu posljedicu postupanja svojih institucija, čak i ako je s njime široko povezana [11]. Prema tome, u tužbi zbog izvanugovorne odgovornosti Unije nije dovoljno da je ponašanje koje se stavlja na teret jedan od uzroka navodne štete, nego to ponašanje mora biti *odlučujući* uzrok štete [12]. Drugim riječima, dovoljna veza postoji samo kada je šteta izravna posljedica nezakonitog postupanja odgovorne institucije te ne ovisi o postojanju ili nepostojanju drugih uzroka, bilo pozitivnih ili negativnih [13].

10 Vidjeti presudu od 21. travnja 2005., Holcim (Deutschland)/Komisija, T-28/03, EU:T:2005:139, t. 123. i rješenje od 12. prosinca 2007., Atlantic Container Line i dr./Komisija, T-113/04, neobjavljeno, EU:T:2007:377, t. 38. Istaknuo bih da Sud dosad nije imao prilike potvrditi ovu sudsku praksu.

11 Vidjeti u tom smislu presudu od 4. listopada 1979., Dumortier i dr./Vijeće, 64/76, 113/76, 167/78, 239/78, 27/79, 28/79 i 45/79, EU:C:1979:223, t. 21. Vidjeti novije rješenje od 31. ožujka 2011., Mauerhofer/Komisija, C-433/10 P, neobjavljeno, EU:C:2011:204, t. 127. i navedenu sudsku praksu.

12 Vidjeti rješenje od 31. ožujka 2011., Mauerhofer/Komisija, C-433/10 P, neobjavljeno, EU:C:2011:204, t. 127. i navedenu sudsku praksu.

13 Vidjeti u tom smislu mišljenje nezavisnog odvjetnika A. Trabucchija u predmetu Compagnie continentale France/Vijeće, 169/73, neobjavljeno, EU:C:1974:32, t. 4.

a) Predvidivost nezakonitog ponašanja

31. Prvi razlog koji je Opći sud iznio za razlikovanje ovog predmeta od onih na temelju kojih je razvijena sudska praksa Holcim jest da je, u trenutku kada su ASPLA i Armando Álvarez podnijeli tužbe u predmetima T-76/06 i T-78/06 i u trenutku kada su podnijeli bankarsku garanciju, povreda suđenja u razumnom roku bila *nepredvidiva*.

32. Međutim, kao prvo, to je utvrđenje netočno. Nažalost, određeni broj predmeta o kojima je Opći sud odlučivao nedugo prije nego što su podnesene tužbe u predmetima T-76/06 i T-78/06 bio je dugotrajan [14]. To je osobito točno u pogledu predmeta koji se odnose na primjenu pravila Unije o tržišnom natjecanju [15], osobito o zabranjenim sporazumima, koji su poznati po tome da su složeni i dugotrajni te mogu zahtijevati istodobno ili usklađeno odlučivanje o nekoliko predmeta.

33. Točno je da su ASPLA i Armando Álvarez, kao i bilo koji drugi tužitelj, mogli očekivati da se o njihovim predmetima odluči u razumnom roku. Međutim, s obzirom na praksu i broj predmeta Općeg suda u vrijeme nastanka činjenica, bilo je neizvjesno i teško izračunati vjerojatno trajanje postupka kako bi se procijenio mogući ukupni trošak bankovne garancije.

34. Kao drugo i još važnije, neovisno o tome je li se prekomjerno kašnjenje u predmetima T-76/06 i T-78/06 moglo predvidjeti, Opći sud pogrešno je upotrijebio pojam „predvidivost” kako bi utvrdio postojanje dovoljne uzročne veze koja dovodi do odgovornosti Europske unije.

35. Ključno pitanje u predmetnom slučaju nije je li žrtva navodne štete mogla predvidjeti nezakonit događaj koji je prouzročio navodnu štetu. Za utvrđivanje izvanugovorne odgovornosti Europske unije u ovom predmetu najvažniji je odgovor na pitanje je li navodna šteta *izravna* posljedica nezakonitog ponašanja institucije.

36. To pitanje Opći sud nije detaljno ispitao. Čini mi se da je, u kontekstu tog ispitivanja, moguća nepredvidivost prekomjernog kašnjenja mogla biti relevantna samo u dvjema okolnostima. Međutim, nijedna se od tih okolnosti ne primjenjuje u predmetnom slučaju.

37. S jedne strane, taj je element mogao biti relevantan da ASPLA i Armando Álvarez nisu mogli naknadno promijeniti svoju prvotnu odluku da odgode plaćanje i podnesu bankarsku garanciju. Ipak, kao što ću dokazati u točkama 49. do 52. u nastavku, to nije tako: ASPLA i Armando Álvarez mogli su u bilo kojem trenutku tijekom sudskog postupka podmiriti novčanu kaznu i povući bankarsku garanciju. Stoga, iako isprva nije bio nepredvidiv, ASPLA i Armando Álvarez mogli su prilagoditi svoje ponašanje s obzirom na taj novi događaj.

38. S druge strane, moguća nepredvidivost prekomjernog kašnjenja mogla je biti relevantna i da je Europska unija pred Općim sudom tvrdila da ASPLA i Armando Álvarez nisu pokazali razumnu pažnju pri izbjegavanju ili ograničavanju opsega štete koja je mogla proizaći iz njihova izbora da odgode plaćanje novčane kazne do kraja sudskog postupka.

14 Vidjeti na primjer presude od 13. siječnja 2004., Thermenhotel Stoiser Franz i dr./Komisija, T-158/99, EU:T:2004:2; od 11. svibnja 2005., Saxonia Edelmetalle/Komisija, T-111/01 i T-133/01, EU:T:2005:166; od 19. listopada 2005., Freistaat Thüringen/Komisija, T-318/00, EU:T:2005:363 i od 14. prosinca 2005., Laboratoire du Bain/Vijeće i Komisija, T-151/00, neobjavljena, EU:T:2005:450.

15 Vidjeti među ostalim presude od 11. prosinca 2003., Marlines/Komisija, T-56/99, EU:T:2003:333; od 8. srpnja 2004., Mannesmannröhren-Werke/Komisija, T-44/00, EU:T:2004:218; od 14. prosinca 2005., Honeywell/Komisija, T-209/01, EU:T:2005:455 i od 15. ožujka 2006., BASF/Komisija, T-15/02, EU:T:2006:74.

39. U tom pogledu treba uzeti u obzir da, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, u tužbenom postupku zbog izvanugovorne odgovornosti treba provjeriti je li osoba kojoj je nanesena šteta pokazala, kao oprezna osoba, razumnu pažnju pri izbjegavanju ili ograničavanju opsega štete, unatoč riziku da štetu snosi sama. Uzročna veza može se prekinuti zbog nemara osobe kojoj je nanesena šteta ako se dokaže da je taj nemar odlučujući uzrok te štete [16].

40. Međutim, to nije razlog zbog kojeg je Opći sud uputio na taj element u pobijanoj presudi. Opći sud nije primijenio kriterij predvidivosti pri ispitivanju toga jesu li ASPLA i Armando Álvarez svojim nemarom prekinuli uzročnu vezu između navodne štete i ponašanja institucije Unije koje se stavlja na teret; umjesto toga je upotrijebio taj pojam kako bi najprije utvrdio postojanje takve veze.

41. Ipak, moguća nepredvidivost događaja koji je prouzročio navodnu štetu uopće se ne odnosi na *odlučujući čimbenik* navodne štete. Čak i pod pretpostavkom da je prekomjerno kašnjenje bilo nepredvidivo, ta činjenica nije ni potrebna, ni dovoljna za utvrđivanje odgovornosti Europske unije.

42. S obzirom na prethodno navedeno, smatram da je Opći sud u pobijanoj presudi pogrešno protumačio i primijenio pojam „predvidivost" u smislu članka 340. UFEU-a pri utvrđivanju postojanja uzročne veze između navodne štete i ponašanja koje se stavlja na teret.

b) Nedostatak izbora društava ASPLA i Armando Álvarez

43. Drugi razlog koji je Opći sud iznio za razlikovanje ovog predmeta od onih u kojima je donesena sudska praksa Holcim jest da je do prekoračenja razumnog roka za suđenje u predmetima T-76/06 i T-78/06 došlo *nakon* prvotnog izbora društava ASPLA i Armando Álvarez da podnesu bankarsku garanciju.

44. Taj element, prema mojem mišljenju, također nije relevantan.

45. Najprije, treba uzeti u obzir da je odluka Komisije, kao što je Odluka C(2005) 4634, pravno obvezujuća te se smatra valjanom dok je ne ukinu sudovi Unije. Ako poduzetnik koji je sankcioniran novčanom kaznom koju je izrekla Komisija smatra da je odluka Komisije nezakonita i da bi njezina neposredna primjena mogla prouzročiti nepopravljivu štetu, taj poduzetnik može sudovima Unije podnijeti zahtjev za određivanje privremenih mjera na temelju članaka 278. i 279. UFEU-a i istodobno osporavati valjanost te odluke.

46. Ako se ne podnese takav zahtjev ili ako sudovi Unije odbiju takav zahtjev, pravilo je da novčanu kaznu treba platiti u roku koji je određen u odluci. Ipak, proračunskim pravilima Unije [17] Komisiji se omogućuje da odobri odgodu plaćanja novčane kazne ako se dužnik obveže na plaćanje kamate na zakašnjelo plaćanje i preda financijsko jamstvo koje pokriva nepodmireni dug po glavnici i kamati.

16 Vidjeti na primjer presudu od 18. ožujka 2010., Trubowest Handel i Makarov/Vijeće i Komisija, C-419/08 P, EU:C:2010:147, t. 61. Kao što je Sud dosljedno tvrdio, to je opće načelo koje je zajedničko pravnim sustavima država članica: u tom smislu vidjeti presudu od 5. ožujka 1996., Brasserie du pêcheur i Factortame, C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996:79, t. 85. i navedenu sudsku praksu.

17 Članak 85. Uredbe Komisije (EZ, Euratom) br. 2342/2002 od 23. prosinca 2002. o utvrđivanju detaljnih pravila za provedbu Uredbe Vijeća (EZ, Euratom) br. 1605/2002 o Financijskoj uredbi koja se primjenjuje na opći proračun Europskih zajednica (SL 2002., L 357, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 3., str. 7.). Ta uredba, koja je bila primjenjiva u vrijeme nastanka činjenica, zamijenjena je Delegiranom uredbom Komisije (EU) br. 1268/2012 od 29. listopada 2012. o pravilima za primjenu Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012 Europskog parlamenta i Vijeća o financijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije (SL 2012., L 362, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 9., str. 183.).

47. Tako se izbor nudi poduzetnicima koji namjeravaju osporavati novčanu kaznu pred sudovima Unije da se odluče za trenutno plaćanje (pravilo) ili da zatraže mogućnost podnošenja bankarske garancije (iznimka). Za razliku od onoga što su tvrdila društva ASPLA i Armando Álvarez, mogućnost koju su imala na temelju članka 85. Uredbe br. 2342/2002 nije predstavljala iznimku. Pravilo, koje je utvrđeno u člancima 278. i 279. UFEU-a, jest da odluka Komisije, kao što je Odluka C(2005) 4634, stupa na snagu čim se priopći njezinim adresatima i ostaje primjenjiva čak i kad je se osporava pred sudovima Unije (osim ako ti sudovi narede suspenziju njezine primjene).

48. Izbor poduzetnika mora biti *financijski neutralan* za Uniju: odgoda plaćanja ne smije dovesti do gubitka za proračun Unije. Računovodstveni službenik koji, u suradnji s odgovornim dužnosnikom za ovjeravanje, donosi odluku o zahtjevu poduzetnika za odgodu plaćanja nema ovlast mijenjati vrijednost novčane kazne koju je utvrdila Komisija kao institucija (odnosno Kolegij povjerenika). Istodobno, poduzetnikova odluka da odmah podmiri novčanu kaznu, unatoč njegovoj namjeri da osporava odluku Komisije pred sudovima Unije, ne smije dovesti do neopravdanog bogaćenja Europske unije. Stoga, s jedne strane, ako sudovi Unije potvrde odluku Komisije, novčanu kaznu čije je plaćanje odgođeno treba platiti s kamatama. S druge strane, poništenje sporne odluke Komisije dovodi do obveze Unije da vrati plaćeni iznos uvećan za primjenjivu kamatnu stopu [18].

49. Odluka o odgodi plaćanja novčane kazne očito poduzetniku omogućuje nastavak korištenja odgovarajućih iznosa dok je sudski postupak u tijeku. Međutim, to također podrazumijeva određene dodatne troškove (povezane s podnošenjem bankarske garancije) koje poduzetnik mora pristati snositi, čak i ako konačno dobije poništenje pobijane odluke. Stoga je na svakom poduzetniku kojem je Komisija izrekla novčanu kaznu da ocijeni je li financijski u njegovu interesu da podmiri novčanu kaznu u određenom roku ili da zahtijeva odgodu plaćanja te ugovori bankovnu garanciju.

50. Važno je da, za razliku od onoga što je tvrdio Opći sud, to nije odabir koji se može učiniti samo jedanput. Svaki poduzetnik koji odluči podnijeti garanciju uvijek može povući svoju prvotnu odluku i platiti novčanu kaznu [19]. Tako izbjegava rast dodatnih kamata na glavnicu te može povući bankarsku garanciju koju je prethodno ugovorio.

51. U skladu s pravom Unije, ništa ne sprječava poduzetnika da okonča garanciju i podmiri novčanu kaznu kada smatra da je takvo postupanje povoljnije. Stoga se može pretpostaviti da, ako ni u jednom trenutku tijekom postupka poduzetnik ne promijeni svoj prvotni izbor, to znači da taj poduzetnik smatra da je zadržavanje bankarske garancije i dalje u njegovu najboljem interesu. Naime, pitanje hoće li prvotna odluka kasnije i dalje biti povoljna ovisi o više čimbenika koji se, kao što naglašava Komisija, mogu s vremenom znatno mijenjati (trošak pozajmljivanja novca, naknade koje banka primjenjuje na garanciju, povrat od dospjelog iznosa kada je uložen u druge sektore itd.). Stoga je s ekonomskog gledišta razumno pretpostaviti da bi poduzetnik mogao redovito preispitivati svoju prvotnu odluku.

52. Prema tome, kao što je točno tvrdila Europska unija, odabir da se ugovori bankarska garancija umjesto da se podmiri novčana kazna koju je izrekla Komisija nije donesen samo na početku postupka: taj su odabir ASPLA i Armando Álvarez slobodno i svjesno *održavali* (ili *potvrđivali*) tijekom cijelog trajanja tih sudskih postupaka u predmetima T-76/06 i T-78/06, čak i kada su ti postupci postali dugotrajni.

53. Zaključno, drugi razlog Općeg suda da ovaj predmet razlikuje od predmeta na temelju kojih je razvijena sudska praksa Holcim stoga se temelji na pogrešnoj pretpostavci, a ta je da je jedina važna odluka u ovom predmetu prvotna odluka društava ASPLA i Armando Álvarez da odgode plaćanje i podnesu bankarsku garanciju prije početka postupka.

18 Vidjeti u tom smislu presudu od 12. veljače 2015., Komisija/IPK International, C-336/13 P, EU:C:2015:83. U pogledu vrste i iznosa kamate koju Komisija mora vratiti društvu koje je podmirilo novčanu kaznu u skladu s odlukom donesenom na temelju članka 101. UFEU-a koju su naknadno ukinuli sudovi Unije, vidjeti predmet u postupku koji je u tijeku, T-201/17, Printeos/Komisija.

19 Vidjeti na primjer presudu od 12. svibnja 2016., Trioplast Industrier/Komisija, T-669/14, neobjavljena, EU:T:2016:285, t. 103.

54. Činjenica da je ta pretpostavka pogrešna neizravno je potvrđena i u pobijanoj presudi.

c) Proturječnosti u pobijanoj presudi

55. U točki 119. pobijane presude Opći sud utvrdio je da nije postojala dovoljno izravna uzročna veza u pogledu troška bankarske garancije *nakon* objave presuda u predmetima T-76/06 i T-78/06. Opći sud smatrao je da plaćanje takvih troškova proizlazi iz osobnog i neovisnog izbora društava ASPLA i Armando Álvarez nakon objave te presude da ne plate novčanu kaznu, da ne zatraže suspenziju primjene Odluke C(2005) 4634 i da protiv gore navedene presude podnesu žalbu. S obzirom na navedeno, nije mi jasno zašto je Opći sud smatrao da je odluka o zadržavanju bankarske garancije bila odlučujuća za isključivanje odgovornosti Europske unije *nakon* objave presude, a ne *prije*.

56. Kao što je tvrdila Europska unija, čini se da između tih razdoblja nema značajne razlike koja bi mogla biti relevantna u skladu s člankom 340. UFEU-a. ASPLA i Armando Álvarez također su tijekom prvostupanjskog postupka svjesno odlučili da neće zahtijevati suspenziju primjene sporne odluke i da će zadržati bankarsku garanciju do završetka tog postupka. Točkom 119. pobijane presude tako se potvrđuje da elementi koje je Opći sud u točkama 110. do 112. iste presude smatrao relevantnima za razlikovanje ovog predmeta od sudske prakse Holcim nisu značajni.

d) Međuzaključak

57. Zaključno, ne može se osporavati da je činjenica da su ASPLA i Armando Álvarez morali snositi troškove bankarske garancije koju su pružili Komisiji tijekom razdoblja prekoračenja *posljedica*, među ostalim toga da Opći sud nije svoju odluku donio u razumnom roku.

58. Međutim, to nije bio *odlučujući* uzrok navodne štete. Odlučujući čimbenik bila je odluka društava ASPLA i Armando Álvarez da se na njih nastavi primjenjivati izuzeće od obveze plaćanja dospjele novčane kazne, pri čemu su u potpunosti bila svjesna troškova i rizika svojeg odabira. Prema tome, načela koja proizlaze iz sudske prakse Holcim primjenjiva su i na ovaj predmet.

59. Iz svih tih razloga smatram da je Opći sud počinio pogrešku pri tumačenju i primjeni pojma „uzročna veza" u smislu članka 340. UFEU-a. Prema mojem mišljenju, ne postoji dovoljno izravna uzročna veza između povrede koju je Opći sud počinio u predmetima T-76/06 i T-78/06, u odnosu na njegovu dužnost da donese presudu u razumnom roku, i navodne štete društava ASPLA i Armando Álvarez koja proizlazi iz plaćanja troškova bankarske garancije tijekom razdoblja prekoračenja.

60. S obzirom na navedeno, pobijanu presudu treba ukinuti u dijelu u kojem se Europskoj uniji nalaže da isplati naknadu u iznosu od 44 951,24 eura društvu ASPLA i naknadu u iznosu od 111 042,48 eura društvu Armando Álvarez na ime materijalne štete koju su ta društva pretrpjela zbog povrede obveze suđenja u razumnom roku u predmetima povodom kojih su donesene presude od 16. studenoga 2011. u predmetima T-76/06 i T-78/06.

61. To znači da, ako se Sud složi sa mnom u tom pogledu, ne treba ispitati *drugi* žalbeni razlog koji je istaknula Europska unija te *treći*, *četvrti* i *peti* žalbeni razlog koje su istaknuli ASPLA i Armando Álvarez. Međutim, zbog važnosti postavljenog pitanja za buduće predmete, smatram da bi moglo biti korisno, samo radi cjelovitosti, razmotriti *drugi* žalbeni razlog koji je iznijela Europska unija. Iz te će analize također proizaći elementi koji će biti korisni za ispitivanje *drugog* žalbenog razloga društava ASPLA i Armando Álvarez.

2. Troškovi bankovne garancije: pojam „šteta”

62. Svojim drugim žalbenim razlogom, usmjerenim protiv točaka 104. do 120. pobijane presude, Europska unija, koju podupire Komisija, tvrdi da je Opći sud pogrešno protumačio pojam „šteta”. Prema njezinu mišljenju, prvostupanjski sud trebao je ispitati jesu li troškovi bankarske garancije koje su ASPLA i Armando Álvarez platili tijekom razdoblja prekoračenja bili veći od koristi ostvarene zbog posjedovanja iznosa jednakog toj novčanoj kazni. ASPLA i Armando Álvarez pak od Suda zahtijevaju da odbije taj žalbeni razlog kao neosnovan. Prema njihovu mišljenju, ne postoji veza između koristi koju su ostvarili ASPLA i Armando Álvarez i gubitaka koje su pretrpjeli tijekom razdoblja prekoračenja.

63. Čini mi se da je i taj žalbeni razlog osnovan. Naime, Opći sud počinio je pogrešku koja se tiče prava time što je, bez konkretnog objašnjenja ili daljnjeg ispitivanja, u točkama 104. i 105. pobijane presude, *troškove* bankarske garancije tijekom razdoblja prekoračenja izjednačio sa *štetom* koju treba naknaditi u skladu s člankom 340. UFEU-a.

64. Ta dva pojma treba razlikovati.

65. Djelovanje ili propust institucije Unije može imati različite posljedice na financijsku situaciju poduzetnika kao što su ASPLA i Armando Álvarez. Zbog njih poduzetnik može snositi određene troškove, ali istodobno i ostvariti određenu dobit. U smislu članka 340. UFEU-a, „šteta” postoji samo kada je neto razlika između troškova i dobiti negativna [20]. Drugim riječima, mora postojati *ukupni gubitak* koji proizlazi iz ponašanja koje se stavlja na teret. U protivnom bi došlo do paradoksalne situacije u kojoj bi, unatoč financijskoj koristi od postupanja institucije Unije, poduzetnik također ima pravo zatražiti dodatne iznose od Unije.

66. Kao što je objašnjeno u točkama 49. i 51. ovog mišljenja, poduzetnikova odluka da odgodi plaćanje i podnese bankarsku garanciju, s jedne strane, dovodi do određenog troška, ali, s druge strane, također omogućuje poduzetniku da se određeno vrijeme koristi iznosom od kojeg može ostvariti dobit. Ti različiti učinci nisu nepovezani, nego su neodvojivo povezani: oni su dvije iste strane medalje.

67. Ekonomski gledano, odabir odgode plaćanja novčane kazne uglavnom je oblik financiranja predmetnog poduzetnika: do završetka sudskog postupka taj poduzetnik praktično pozajmljuje novac koji duguje Uniji od same Unije. Ukupni trošak financiranja, jednostavno rečeno, jest zbroj troškova bankarske garancije i, ako poduzetnik izgubi u sudskom postupku, kamata koje eventualno duguje na glavnicu. Međutim, u pobijanoj presudi ističu se samo troškovi koje snose ASPLA i Armando Álvarez te se ne spominje moguća dobit ili ušteda koju su ta društva ostvarila zahvaljujući odgodi plaćanja.

68. Prema mojem mišljenju, to je pogreška koju je počinio Opći sud. Kao što je navedeno u točki 51. ovog mišljenja, smatra se da poduzetnik uvijek djeluje na način koji smatra razumnim iz ekonomske i financijske perspektive. Stoga se može razumno pretpostaviti da su ASPLA i Armando Álvarez tijekom cijelog trajanja sudskih postupaka u predmetima T-76/06 i T-78/06 smatrali da je povoljnije nastaviti pozajmljivati od Unije iznos koji odgovara novčanoj kazni, nego se služiti vlastitim novčanim sredstvima ili taj iznos pozajmiti od kreditnih institucija.

69. Ako je tako, ne može se isključiti da prekomjerno kašnjenje u suđenju u predmetima T-76/06 i T-78/06 ne samo da nije uzrok gubitka društava ASPLA i Armando Álvarez, nego da su ta društva od njega ostvarila financijsku korist. Ipak, to nije nešto što se može utvrditi na temelju pobijane presude jer je Opći sud smatrao, bez daljnjeg ispitivanja, da troškovi bankarske garancije tijekom razdoblja prekoračenja odgovaraju pretrpljenoj šteti koju su ASPLA i Armando Álvarez pretrpjeli u tom razdoblju.

20 Vidjeti u tom smislu presudu od 19. svibnja 1992., Mulder i dr./Vijeće i Komisija, C-104/89 i C-37/90, EU:C:1992:217, t. 26. i sljedeće.

70. Konačno, dodao bih da se čini da je pobijana presuda proturječna i u tom pogledu. Naime, što se tiče drugog oblika navodne štete (plaćanje kamata na iznos novčane kazne), Opći sud smatrao je da ASPLA i Armando Álvarez nisu dostavili elemente koji dokazuju da je tijekom razdoblja prekoračenja „iznos zateznih kamata koje [su] naknadno [plaćene] Komisiji bio viši od koristi koju [su ta društva] raspolaganjem iznosa, jednakog iznosu novčane kazne uvećane za zatezne kamate, [mogla] ostvariti” [21].

71. Teško je razumjeti zašto Opći sud nije primijenio sličan standard na navodnu štetu koja se sastoji od plaćanja troškova bankarske garancije za isto razdoblje.

72. Zaključno, *drugi* žalbeni razlog koji je istaknula Europska unija također je osnovan.

3. Kamate

73. Svojim drugim žalbenim razlogom, koji je usmjeren protiv točaka 97. do 103. pobijane presude, ASPLA i Armando Álvarez tvrde da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava time što je odbio njihov zahtjev za naknadu štete koja se sastoji od kamata na iznos novčane kazne dospjele za razdoblje prekoračenja.

74. U svojoj presudi Opći sud smatrao je da ASPLA i Armando Álvarez nisu dostavili elemente koji dokazuju da je tijekom razdoblja prekoračenja iznos zateznih kamata koje su naknadno plaćene Komisiji bio viši od koristi koju su ta društva raspolaganjem iznosa, jednakog iznosu novčane kazne uvećane za zatezne kamate, mogla ostvariti.

75. Prema mojem mišljenju, Opći sud je, iz razloga navedenih u točkama 23. do 72. ovog mišljenja, pravilno odbio zahtjev društava ASPLA i Armando Álvarez. Budući da su tužbe društava ASPLA i Armando Álvarez konačno odbijene pred sudovima Unije, očito je da su zatezne kamate koje su trebali platiti Komisiji na iznos novčane kazne trošak koji su ta društva trebala snositi tijekom trajanja sudskog postupka. Međutim, to ne znači automatski da takvi troškovi predstavljaju štetu u smislu članka 340. UFEU-a.

76. Još je važnije da u predmetnom slučaju ne postoji dovoljno izravna uzročna veza, u smislu članka 340. UFEU-a, između prekomjernog trajanja postupka i štete koja se sastoji od plaćanja kamata za razdoblje prekoračenja. Kao što je objašnjeno u točki 52. ovog mišljenja, rizik od snošenja tog troška proizlazio je iz odluke društava ASPLA i Armando Álvarez da odgode plaćanja novčane kazne do završetka sudskog postupka. ASPLA i Armando Álvarez odluku su donijeli slobodno i potpuno poznavajući financijske posljedice koje iz nje proizlaze.

77. Stoga treba odbiti drugi žalbeni razlog društava ASPLA i Armando Álvarez.

C. Razumno razdoblje

78. Svojim *prvim* žalbenim razlogom, usmjerenim protiv točaka 57. do 83. pobijane presude, ASPLA i Armando Álvarez pozivaju se na pogrešku koja se tiče prava i nedostatak u obrazloženju ocjene koju je Opći sud proveo u pogledu razumnog razdoblja između pisanog i usmenog dijela postupka u predmetima T-76/06 i T-78/06. Ovaj je žalbeni razlog podijeljen na dva dijela.

79. Prvi dio ovog žalbenog razloga odnosi se, s jedne strane, na točke 67. do 69. i, s druge strane, na točku 72. pobijane presude. Prema mišljenju društava ASPLA i Armando Álvarez, Opći sud nije odgovarajuće objasnio zašto je došao do zaključka da je duljina trajanja od 15 mjeseci između završetka pisanog dijela postupka i otvaranja usmenog dijela postupka bila u načelu prikladna za

21 Točka 101. pobijane presude

postupanje u predmetima poput T-76/06 i T-78/06. Jednako tako, ASPLA i Armando Álvarez smatraju da Opći sud nije odgovarajuće objasnio zašto istodobno razmatranje povezanih predmeta može opravdati produljenje od jednog mjeseca po povezanom predmetu razdoblja između završetka pisanog i otvaranja usmenog dijela postupka.

80. Drugi dio prvog žalbenog razloga odnosi se na navodnu proturječnost između točaka 72. i 80. pobijane presude. ASPLA i Armando Álvarez smatraju da je nedosljedno tvrditi, kao prvo, da razdoblje između završetka pisanog i otvaranja usmenog dijela postupka treba produljiti za jedan mjesec po povezanom predmetu i tako razumno razdoblje za predmet T-78/06 produljiti za četiri dodatna mjeseca zbog njegove uske povezanosti s predmetom T-76/06.

81. Europska unija smatra da je ovaj žalbeni razlog neosnovan.

82. Neovisno o njegovoj osnovanosti, ovaj žalbeni razlog, prema mojem mišljenju, treba odbaciti kao bespredmetan.

83. Čak i da se utvrdi da su prigovori društava ASPLA i Armando Álvarez osnovani, to ne bi dovelo do ukidanja pobijane presude i dodjele više naknade za imovinsku štetu koju su navodno pretrpjela ta društva.

84. U točkama 23. do 72. odnosno 73. do 77. ovog mišljenja objasnio sam zašto smatram da ni troškovi bankovne garancije ni kamate na iznos novčane kazne koju su platili ASPLA i Armando Álvarez u razdoblju prekoračenja ne predstavljaju štetu koju treba nadoknaditi u skladu s člankom 340. UFEU-a. Stoga, ako se Sud složi sa mnom u tom pogledu, trajanje razdoblja prekoračenja ne bi bilo značajno za potrebe ovog postupka. Naime, ASPLA i Armando Álvarez nisu tražili naknadu ni za jedan drugi oblik štete osim za one prethodno navedene.

V. Posljedice ocjene

85. Ako se Sud slaže s mojom ocjenom, treba prihvatiti žalbu koju je podnijela Europska unija i posljedično ukinuti točku 1. izreke pobijane presude.

86. Budući da je, s obzirom na dostupne činjenice i razmjenu stajališta pred Općim sudom, moguće donijeti presudu kojom se završava postupak, Sud treba odbiti zahtjev društava ASPLA i Armando Álvarez za naknadu imovinske štete koja je navodno pretrpljena jer je Opći sud povrijedio razuman rok za suđenje u predmetima T-76/06 i T-78/06.

87. Žalbu društava ASPLA i Armando Álvarez treba odbiti u cijelosti.

VI. Troškovi

88. U skladu s člankom 138. stavkom 1. Poslovnika Suda, stranka koja ne uspije u postupku dužna je, na zahtjev protivne stranke, snositi troškove.

89. Ako se Sud slaže s mojom ocjenom žalbi, tada bi, u skladu s člancima 137., 138. i 184. Poslovnika Suda, ASPLA i Armando Álvarez trebali snositi vlastite troškove i troškove Europske unije u obama stupnjevima ovog postupka. Europska komisija trebala bi, međutim, snositi vlastite troškove u obama stupnjevima.

VII. Zaključak

90. S obzirom na sva prethodna razmatranja, predlažem da Sud:

– ukine točku 1. izreke presude Općeg suda od 17. veljače 2017., ASPLA i Armando Álvarez/Europska unija, T-40/15;

– u cijelosti odbije žalbu društava ASPLA i Armando Álvarez;

– odbije zahtjev društava ASPLA i Armando Álvarez za naknadu imovinske štete u iznosu od 3 495 038,66 eura koja je pretrpljena jer je Opći sud povrijedio razuman rok za suđenje u predmetima T-76/06 i T-78/06;

– naloži društvima ASPLA i Armando Álvarez snošenje vlastitih troškova i troškova Europske unije, koju zastupa Sud Europske unije, u obama stupnjevima;

– naloži Europskoj komisiji snošenje vlastitih troškova u obama stupnjevima.